

Maj 2022

Zrównoważona gospodarka leśna – Wymagania

Informacja o prawach autorskich

© PEFC Polska 2022

Niniejszy dokument PEFC Polska jest objęty ochroną prawem autorskim PEFC Polska. Niniejszy dokument jest powszechnie dostępny na witrynie internetowej Rady PEFC Polska lub na żądanie.

Bez pozwolenia PEFC Polska nie wolno zmieniać, modyfikować, powielać ani kopiować w jakiegokolwiek formie lub za pomocą jakichkolwiek środków w celach komercyjnych żadnej części tego dokumentu objętego ochroną prawem autorskim.

Jedyną oficjalną wersją tego dokumentu jest wersja w języku polskim.

Nazwa dokumentu: Zrównoważona gospodarka leśna – Wymagania

Tytuł dokumentu: PEFC PL 1003:2022

Zatwierdzony przez: PEFC Polska **Data:** 10.05.2022

Data publikacji: 10.05.2022

Data wejścia w życie: 10.05.2022

Okres przejściowy do: 10.05.2023

Spis treści

1. Wstęp.....	5
2. Podstawowe dokumenty.....	5
3. Zakres, terminy i definicje.....	8
4. Kryteria zrównoważonej gospodarki leśnej	12
4.1. Kryterium 1: Utrzymanie lub wzmacnianie zasobów leśnych i ich wkładu w globalny obieg węgla.....	12
4.2. Kryterium 2: Utrzymanie zdrowotności i żywotności ekosystemu leśnego.....	16
4.3. Kryterium 3: Zachowanie i wzmacnianie produkcyjnych funkcji lasów (produkty drzewne i nie drzewne).....	19
4.4. Kryterium 4: Zachowanie, ochrona i wzmacnianie różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych	21
4.5. Kryterium 5: Zachowanie i wzmacnianie funkcji ochronnych w gospodarce leśnej (zwłaszcza ochrony gleby i wody).....	25
4.6. Kryterium 6: Zachowanie innych funkcji i warunków społeczno-ekonomicznych.....	27
4.7. Kryterium 7: Zgodność z wymogami prawnymi	31
Załącznik 1: Wytyczne do interpretacji kryteriów w przypadku plantacji.....	32
Załącznik 2: Wymagania dotyczące pozyskiwania i zrywki drewna.	35

Zrównoważona gospodarka leśna – wymagania

1. Wstęp

Niniejsze wymagania zostały opracowane przez Radę PEFC Polska w otwartym, przejrzystym, opartym na konsultacjach i konsensusie procesie, obejmującym szerokie grono zainteresowanych uczestników procesu.

Niniejsze wymagania tworzą podstawę do oceny stanu gospodarki leśnej wszystkich form własności lasów w procesie certyfikacji, przez niezależny organ certyfikujący w ramach systemu PEFC oraz zawierają zdefiniowane kryteria certyfikacji zarówno dla pojedynczych obszarów leśnych, jak i poziomu regionalnego. W szczególności służą określeniu przedmiotu i zakresu audytu oraz ustaleniu zgodności stanu i prowadzenia gospodarki leśnej z wymogami systemu certyfikacji.

Głównymi celami bieżącej nowelizacji norm i dokumentów systemu PEFC w Polsce było:

- dostosowanie do znowelizowanych wymagań PEFC International;
- uwzględnienie uwag wynikających z przeglądu krajowego;
- poprawa przejrzystości i spójności dokumentów w celu ułatwienia ich praktycznego wykorzystania.

Niniejszy dokument określa, na poziomie certyfikowanej organizacji, wymagania dotyczące gospodarki leśnej wywodzące się z procesu Forest Europe oraz regulacji PEFC International i PEFC Polska.

2. Podstawowe dokumenty

Poniższe wymagania są zgodne z następującymi aktami obowiązującymi w Polsce:

1. Ustawa z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (Dz. U. z 2018 r., poz. 1474 z późn. zm.),
2. Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o Centralnym Porcie Komunikacyjnym (Dz. U. z 2020 r., poz. 234 z późn. zm.),
3. Ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych (Dz.U. 2021 poz. 1718)
4. Ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o otwartych danych i ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego (Dz. U. z 2021 r., poz. 1641).
5. Ustawa z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2021 r., poz. 1129 ze zm.)

6. Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz. U. 2014 r. poz. 1789, z późniejszymi zmianami).
7. Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U. 2020 poz. 67, z późniejszymi zmianami).
8. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2020 poz. 55, z późniejszymi zmianami).
9. Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2020 r., poz. 2052 z późn. zm.),
10. Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz.U. 2020 poz. 995, z późniejszymi zmianami).
11. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553 z późn. zmianami)
12. Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. o Krajowym Zasobie Nieruchomości (Dz. U. z 2020 r., poz. 1100 z późn. zm.),
13. Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2021 r., poz. 281),
14. Ustawa z dnia 23 sierpnia 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. 2017 poz. 1566, z późniejszymi zmianami).
15. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz.U. 2020 poz. 1320, z późniejszymi zmianami).
16. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2021 poz. 1973, z późniejszymi zmianami).
17. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717, z późniejszymi zmianami).
18. Ustawa z dnia 28 września 1991r. o lasach (Dz.U. 2021 poz. 1275, z późniejszymi zmianami).
19. Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. 2004 nr 121 poz. 1266, z późniejszymi zmianami).
20. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2021 poz. 247, z późniejszymi zmianami).
21. Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju (Dz.U. 2018 poz. 1235, z późniejszymi zmianami).
22. Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o leśnym materiale rozmnożeniowym (Dz.U. 2015 poz. 1092, z późniejszymi zmianami).
23. Ustawa z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych (Dz. U. z 2019 r., poz. 2410 z późn. zm.),
24. Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2020 r., poz. 2097).
25. Ustawa z dnia z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r., poz. 1740 z późn. zm.),
26. Polityka leśna państwa (dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 22 kwietnia 1997 r. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Warszawa 1997
27. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/18/WE z dnia 12 marca 2001 r. w sprawie zamierzonego uwalniania do środowiska organizmów zmodyfikowanych genetycznie i uchylająca dyrektywę Rady 90/220/EWG
28. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego I Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów

29. Europejska Konwencja Krajobrazowa, sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r. (Dz.U. 2006 nr 14 poz. 98).
30. Konwencja nr 29 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca pracy przymusowej lub obowiązkowej, przyjęta w Genewie dnia 28 czerwca 1930 r. (Dz.U. 1959 nr 20 poz. 122).
31. Konwencja nr 87 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca wolności związkowej i ochrony praw związkowych, przyjęta w San Francisco dnia 9 lipca 1948 r. (Dz.U. 1958 nr 29 poz. 125).
32. Konwencja nr 98 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych, przyjęta w Genewie dnia 1 lipca 1949 r. (Dz.U. 1958 nr 29 poz. 126).
33. Konwencja nr 100 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca jednakowego wynagrodzenia dla pracujących mężczyzn i kobiet za pracę jednakowej wartości, przyjęta w Genewie dnia 29 czerwca 1951 r. (Dz.U. 1955 nr 38 poz. 238).
34. Konwencja nr 105 Międzynarodowej Organizacji Pracy o zniesieniu pracy przymusowej, przyjęta w Genewie dnia 25 czerwca 1957 r. (Dz.U. 1959 poz. 39 poz. 240).
35. Konwencja nr 111 Międzynarodowej Organizacji Pracy Konwencja dotycząca dyskryminacji w zakresie zatrudnienia i wykonywania zawodu, przyjęta w Genewie dnia 25 czerwca 1958 r. (Dz.U. 1961 nr 42 poz. 218).
36. Konwencja nr 138 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca najniższego wieku dopuszczenia do zatrudnienia, przyjęta w Genewie dnia 26 czerwca 1973 r. (Dz.U. 1978 nr 12 poz. 53).
37. Konwencja nr 182 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca zakazu i natychmiastowych działań na rzecz eliminowania najgorszych form pracy dzieci, przyjęta w Genewie dnia 17 czerwca 1999 r. (Dz.U. 2004 nr 139 poz. 1474).
38. Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzona w Aarhus dnia 25 czerwca 1998 r. (Dz. U. z 2003 r. nr 78, poz. 706).
39. Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, sporządzona w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r. (CITES) (Dz.U. 1991 nr 27 poz. 112).
40. Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, sporządzona w Ramsarze dnia 2 lutego 1971 r. (Dz.U. 1978 nr 7 poz. 24).
41. Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzona w Bernie dnia 19 września 1979 r. (Dz.U. 1996 nr 58 poz. 263).
42. Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz.U. 2003 nr 2 poz. 17).
43. Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz.U. 2002 nr 184 poz. 1532).
44. Konwencja sztokholmska w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych, ze zmianami z roku 2009
45. Porozumienie paryskie do Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 9 maja 1992 r., przyjęte w Paryżu dnia 12 grudnia 2015 r. (Dz.U. 2017 poz. 36).
46. Protokół z Kioto do Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, sporządzony w Kioto dnia 11 grudnia 1997 r. (Dz.U. 2005 nr 203 poz. 1684).

47. Instrukcja bezpieczeństwa i higieny pracy przy wykonywaniu podstawowych prac z zakresu gospodarki leśnej (Załącznik do zarządzenia nr 36 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 20 kwietnia 2012 r.
48. Instrukcja ochrony lasu (załącznik do Zarządzenia nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 22 listopada 2011 r.).
49. Instrukcja ochrony przeciwpożarowej lasu (załącznik do Zarządzenia nr 81 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 23 grudnia 2019 r.).
50. Instrukcja urządzania lasu (załącznik do Zarządzenia nr 55 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r.).
51. Instrukcja wykonywania wielkoobszarowej inwentaryzacji stanu lasu. Instytut Badawczy Leśnictwa. Sękocin Stary, 2014
52. Zasady hodowli lasu (załącznik do Zarządzenia nr 53 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r.).
53. Zasady użytkowania lasu (załącznik nr 1 do zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych nr 66 z dnia 7 listopada 2019 r.)

W spisie uwzględniono jedynie adresy publikacyjne (ogłoszenia) aktów prawnych, pochodzące z Internetowego Systemu Aktów Prawnych Kancelarii Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. Adresy późniejszych zmian można odnaleźć w tym samym systemie.

Prowadzenie gospodarki leśnej powinno uwzględniać wszystkie obowiązujące przepisy prawa w Polsce, a także traktaty i umowy międzynarodowe, których Polska jest sygnatariuszem oraz spełniać wszystkie wymagania określone przez PEFC Polska.

Właściciel lub zarządca lasu powinien przestrzegać wszystkich krajowych i lokalnych przepisów prawnych związanych z prowadzeniem gospodarki leśnej. Powinien również opłacać wszystkie obowiązujące i prawnie określone składki, podatki i inne opłaty w tym zakresie.

Aktami o szczególnym znaczeniu są ustawa o lasach, ustawa o ochronie przyrody oraz prawo ochrony środowiska (patrz rozdz. 2 Podstawowe dokumenty normatywne) wraz z aktami wykonawczymi.

Właściciel lub zarządca lasu zobowiązuje się do zarządzania lasem zgodnie z niniejszymi wymaganiami.

Właściciel lub zarządca lasu powinien również dołożyć należytej staranności, by były one przestrzegane we wszystkich zobowiązaniach umownych, w których figuruje jako sygnatariusz, a które dotyczą realizowanej przez niego gospodarki leśnej na obszarze poddanym certyfikacji.

3. Zakres, terminy i definicje

Zakres:

Niniejsze wymagania zastępują dokument PEFC PL 1003:2012v.2 Zrównoważona gospodarka leśna – Wymagania (Rada PEFC Polska, Warszawa, 19.12.2012 r.).

Niniejsze wymagania (kryteria) zrównoważonej gospodarki leśnej mają zastosowanie do lasów wszystkich form własności. Dotyczą one wszystkich zadań gospodarki leśnej realizowanych na obszarach zgłoszonych do certyfikacji.

W niniejszym dokumencie nie określono minimalnego poziomu ani ograniczeń przy ustalaniu zgodności prowadzonej gospodarki leśnej z kryteriami trwałego i zrównoważonego zagospodarowania lasów. Ustalenie tej zgodności leży w kompetencjach jednostki certyfikującej po rozpatrzeniu uwag jednostki certyfikowanej, w kwestiach wymagających dodatkowych wyjaśnień po uwzględnieniu interpretacji PEFC Polska. Dodatkowe wskaźniki oznaczone literowo: A, B, C itd. stanowią możliwość, w oparciu o wiedzę ekspertów (jednostek certyfikujących i certyfikowanych), doprecyzowania celów gospodarki leśnej w ramach konkretnego obszaru podlegającego audytowi.

Terminy i definicje:

Dla potrzeb niniejszego dokumentu przyjęto m.in. terminy i definicje podane w Przewodniku ISO/IEC nr 2.

3.1 Interesariusz

Osoba, grupa, społeczność lub organizacja zainteresowana przedmiotem wymagań normy.

3.2 Interesariusz podlegający wpływowi normy

Interesariusz, który może doświadczyć bezpośredniej zmiany warunków życia lub pracy z powodu wdrożenia normy, lub interesariusz, który może być użytkownikiem normy, a zatem może podlegać jej wymaganiom.

Uwaga 1: Interesariusze podlegający wpływowi normy to między innymi społeczności lokalne, pracownicy itd. Jednak bycie zainteresowanym przedmiotem normy (np. organizacje pozarządowe, społeczność naukowa i społeczeństwo obywatelskie) nie równa się podleganiu wpływowi normy.

Uwaga 2: Interesariusz, który może być użytkownikiem normy, prawdopodobnie będzie jednostką certyfikowaną, np. właścicielem lasu w przypadku normy dotyczącej gospodarki leśnej lub przedsiębiorstwem przetwórstwa drewna w przypadku normy dotyczącej kontroli pochodzenia produktów leśnych.

3.3 Zalesianie

Proces wprowadzania roślinności leśnej poprzez sadzenie drzew, siew lub obsiew naturalny na gruntach, które dotychczas były użytkowane w inny sposób

3.4 Obszar certyfikowany

Obszar leśny objęty systemem oceny zrównoważonej gospodarki leśnej zgodnie z normą PEFC Zrównoważona gospodarka leśna (PEFC ST 1003).

3.5 Las zdegradowany

Grunt z długoterminowym istotnym ograniczeniem całkowitego potencjału dostarczania korzyści z lasu, co obejmuje gromadzenie węgla, drewno, różnorodność biologiczną oraz inne dobra i usługi (definicja oparta na FAO 2003).

3.6 Obszary leśne ważne pod względem ekologicznym

Obszary leśne

- a) zawierające chronione, rzadkie, wrażliwe lub reprezentatywne ekosystemy leśne;
- b) zawierające znaczące koncentracje gatunków endemicznych i siedliska gatunków zagrożonych, tak jak to określono w uznanych wykazach referencyjnych;
- c) zawierające zasoby genetyczne chronione na miejscu;
- d) przyczyniające się do utrzymania globalnie, krajowo lub regionalnie istotnych krajobrazów zgodnych z naturalnym rozprzestrzenieniem, o dużej różnorodności naturalnie występujących gatunków.

3.7 Usługi ekosystemowe

Korzyści uzyskane z ekosystemów. Obejmują one: usługi zapewniania żywności, wody, drewna i włókna; usługi dodatkowe, które dotyczą klimatu, powodzi, chorób, odpadów i jakości wody; usługi kulturowe, zapewniające korzyści rekreacyjne, estetyczne i duchowe; oraz usługi wspierające, takie jak tworzenie gleby, wiązanie CO₂, fotosynteza i obieg substancji odżywczych (na podstawie Milenijnej oceny ekosystemów, 2005).

3.8 Las

Lasem jest grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) – drzewami i krzewami oraz runem leśnym – lub przejściowo jej pozbawiony oraz grunt związany z gospodarką leśną.

Uwaga: Podstawą definicji jest definicja lasu zawarta w art. 3 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach.

3.9 Przekształcanie lasu

Przekształcanie przez człowieka lasu w inną kategorię użytkowania gruntów lub plantację

3.10 Plantacja

Obszar, na którym wysadzono sadzonki lub wysiano nasiona szybko rosnącego gatunku introdukowanego lub rodzimego, zakładany w celu wyprodukowania w krótszym niż stosowany w gospodarce leśnej cyklu jak największych ilości surowca drzewnego lub dóbr nieдрzewnych i usług

3.11 Fundamentalne konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP)

Osiem konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 i 182) określonych przez organ zarządzający MOP jako „fundamentalne” w zakresie zasad pracy i praw pracowników dotyczące: swobody zrzeszania się i rokowań zbiorowych, zniesienia wszelkich form pracy przymusowej lub obowiązkowej, skutecznej likwidacji pracy dzieci oraz zniesienia dyskryminacji w zakresie zatrudnienia i wykonywania zawodu.

3.12 Drzewa modyfikowane genetycznie

Drzewa, których materiał genetyczny został zmodyfikowany w sposób niezachodzący w warunkach naturalnych wskutek krzyżowania lub naturalnej rekombinacji, z uwzględnieniem przepisów prawa podających szczegółową definicję organizmów modyfikowanych genetycznie.

Uwaga 1: Następujące techniki są uznawane za modyfikację genetyczną prowadzącą do powstania drzew modyfikowanych genetycznie (Dyrektywa UE 2001/18/WE):

- (1) techniki rekombinacji kwasów nukleinowych obejmujące tworzenie nowych kombinacji materiału genetycznego przez dodanie cząsteczek kwasu nukleinowego, zsyntetyzowanych w dowolny sposób poza organizmem, do wirusa, plazmidu bakteryjnego lub innego wektora i włączenie ich do organizmu docelowego, w którym nie występują one w sposób naturalny, ale w którym są zdolne do ciągłego powielania;
- (2) techniki obejmujące bezpośrednie wprowadzenie do organizmu materiału dziedzicznego przygotowanego poza organizmem, takie jak mikroiniekcja, makroiniekcja i mikroenkapsulacja;
- (3) fuzja komórek (w tym fuzja protoplastów) lub techniki hybrydyzacji, w których żywe komórki z nowymi kombinacjami materiału genetycznego powstają na skutek fuzji dwóch lub więcej komórek dokonanej w sposób, który nie występuje w warunkach naturalnych.

Uwaga 2: Następujące techniki nie są uznawane za modyfikację genetyczną prowadzącą do powstania drzew modyfikowanych genetycznie (Dyrektywa UE 2001/18/WE):

- (1) zapłodnienie in vitro;
- (2) procesy naturalne, takie jak koniugacja, transdukcja i transformacja;
- (3) wywołanie poliploidii.

3.13 Integrowana ochrona roślin (Integrated Pest Management, IPM)

Staranne rozważenie wszystkich dostępnych metod ochrony roślin, a następnie przedsięwzięcie właściwych środków mających na celu zahamowanie rozwoju populacji organizmów szkodliwych oraz utrzymanie stosowania środków ochrony roślin i innych form interwencji na ekonomicznie i ekologicznie uzasadnionym poziomie, a także zmniejszenie lub zminimalizowanie zagrożenia dla zdrowia ludzi i dla środowiska. (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r.).

3.14 Krajobraz

Obszar postrzegany przez ludzi, którego charakter jest wynikiem działania i interakcji czynników przyrodniczych i/lub ludzkich (Europejska konwencja krajobrazowa).

3.15 Plan zarządzania (ze szczególnym uwzględnieniem planu urządzenia lasu lub jego odpowiednika)

Udokumentowana informacja określająca cele, działania i ustalenia dotyczące kontroli zarządzania zasobami oraz usługami ekosystemu przez ustalony okres.

Uwaga 1: W warunkach polskich podstawowym planem zrównoważonej gospodarki leśnej jest Plan Urządzenia Lasu (PUL) lub jego ustawowy odpowiednik, np. uproszczony plan urządzenia lasu (uPUL).

Uwaga 2: Elementami planu zarządzania są również roczne plany gospodarcze oraz inne dokumenty sporządzane w zależności od skali i zakresu potrzeb służących realizacji gospodarki leśnej.

3.16 System zarządzania

Zestaw powiązanych wzajemnie lub współgrających ze sobą elementów organizacji mających na celu ustanowienie zasad polityki, założeń i procesów służących realizacji tych założeń.

3.17 Ekosystem nieleśny

Ekosystem, który nie spełnia definicji lasu.

3.18 Niedrzewne produkty leśne

Produkty składające się z dóbr pochodzenia biologicznego innego niż drewno, pochodzące z lasów i drzew poza lasami (*Trees outside Forests*, TOF) (źródło: za FAO 2017).

3.19 Organizacja

Osoba lub grupa osób posiadająca własne funkcje, obowiązki, władze i powiązania służące osiągnięciu założonych celów.

Uwaga 1: Organizacja ubiegająca się o certyfikat PEFC odpowiada za zgodność z wymaganiami PEFC dotyczącymi zrównoważonej gospodarki leśnej, w tym za wiele jednostek gospodarki leśnej.

Uwaga 2: Rolę organizacji może odgrywać również zarządca lub właściciel.

3.20 Odnowienie

Odtworzenie drzewostanu poprzez sadzenie drzew i/lub wysiew/samosiew/odnowienie odroślowe na gruntach zaklasyfikowanych jako leśne (źródło: FAO 2018). Odnowienie ma na celu inicjowanie i kształtowanie młodego pokolenia drzew.

3.21 Jednostka normalizacyjna

Jednostka prowadząca uznane działania w dziedzinie normalizacji.

Uwaga: Jednostka normalizacyjna ds. normy/systemu certyfikacji gospodarki leśnej to organ odpowiedzialny za opracowanie i utrzymanie norm systemu certyfikacji gospodarki leśnej. Jednostką normalizacyjną może być krajowa jednostka zarządzająca PEFC lub podmiot odrębny niepodlegający systemowi certyfikacji leśnej.

3.22 Drzewa poza lasami (Trees outside Forests, TOF)

Drzewa rosnące poza obszarami leśnymi, zgodnymi z przyjętą definicją lasu.

3.23 Zasoby leśne

Ogół składników lasu możliwych do określenia ilościowego, obejmujący elementy biocenozy, a szczególnie drzewostan, runo i zwierzyńnię oraz składniki biotopu - glebę i wodę.

Uwaga: Definicja pochodzi z dokumentu Polityka leśna państwa (dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 22 kwietnia 1997 r. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Warszawa 1997).

3.24 Pracownik

Osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę (zgodnie z Kodeksem Pracy) oraz samozatrudnieni, wykonujący prace związane z gospodarką leśną na obszarach zgłoszonych do certyfikacji.

3.25 Procedura

Ustalony tryb i sposób prowadzenia działania lub procesu, obejmujący mniej lub bardziej ściśle określone kolejne kroki. Procedury mogą być udokumentowane lub nie. (Encyklopedia zarządzania)

3.26. Dowód z audytu

Zapisy, stwierdzenia faktu lub inne informacje, które są istotne ze względu na kryteria audytu i możliwe do zweryfikowania (ISO 19011)

Uwaga 1: Podczas audytu informacje związane z celami, zakresem oraz kryteriami audytu (łącznie z informacją związaną z oddziaływaniem pomiędzy funkcjami, działaniami i procesami) powinny być uzyskane poprzez odpowiednie pobieranie próbek i weryfikowane, aby mogły stanowić dowody z audytu.

Uwaga 2: Metody uzyskiwania informacji powinny obejmować, między innymi: rozmowy, obserwację procesów i działań, przegląd dokumentacji i zapisów.

3.27. Kryteria audytu

Zestaw polityk, procedur lub wymagań używanych jako odniesienie, do których porównuje się dowody z audytu.

4. Kryteria zrównoważonej gospodarki leśnej

4.1. Kryterium 1: Utrzymanie lub wzmacnianie zasobów leśnych i ich wkładu w globalny obieg węgla

Gospodarka leśna powinna mieć na celu utrzymanie lub wzrost lasów i ich usług ekosystemowych oraz utrzymanie lub wzmocnienie ekonomicznych, ekologicznych, kulturowych i społecznych wartości zasobów leśnych.

Ilość i jakość zasobów leśnych oraz zdolność lasu do wychwytywania i magazynowania węgla powinny być zabezpieczone w perspektywie średnio- i długoterminowej poprzez

zrównoważone wskaźniki pozyskiwania i wzrostu drzew i preferowanie technik, które ograniczają do minimum niekorzystny wpływ działań ludzkich na zasoby leśne.

W działaniach zarządczych należy promować praktyki korzystne dla klimatu, powodujące ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i efektywne wykorzystanie zasobów.

4.1.1. Planowanie gospodarki leśnej powinno mieć na celu utrzymanie zasobów leśnych i wzmacnianie ich jakości pod kątem dominujących funkcji lasu.

A. Powierzchnia leśna (bez gruntów związanych z gospodarką leśną) według stanu na 1 stycznia roku audytu i 3 lata wstecz [ha], w poszczególnych latach (jednostka certyfikowana przedstawia uzasadnienie w przypadku jej zmniejszenia).

B. Powierzchnia leśna (bez gruntów związanych z gospodarką leśną) wg klas wieku według stanu na 1 stycznia roku audytu i 3 lata wstecz (ha), w poszczególnych latach.

C. Czy w planach urządzenia lasu (lub ich odpowiednikach) są zaznaczone różne funkcje/zastosowania danych obszarów leśnych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia odpowiednie zapisy).

D. Czy w założeniach do sporządzenia planu urządzenia lasu (lub jego odpowiednika) lub w planach zarządzania dostosowano sposób zagospodarowania lasu do pełnionych funkcji? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia odpowiednie zapisy).

4.1.2. Gospodarka leśna powinna obejmować cykl inwentaryzacji zasobów leśnych i planowania działań związanych z gospodarką leśną, ich wdrożenia, monitorowania i oceny oraz uwzględniać ocenę ich oddziaływania społecznego, środowiskowego i ekonomicznego. Ten mechanizm powinien stanowić bazę dla ciągłego doskonalenia procesu zarządzania, co pozwala na ograniczanie lub unikanie negatywnych skutków prowadzonych działań. Należy prowadzić inwentaryzację zasobów leśnych i nanosić jej wyniki na mapy, zgodnie z lokalnymi lub krajowymi uwarunkowaniami.

4.1.3. Należy opracowywać i w razie potrzeby aktualizować plany urządzenia lasu (lub ich odpowiedniki) zgodnie z wymogami prawa krajowego i z uwzględnieniem dostępnych wyników badań naukowych.

A. Czy jednostka certyfikowana posiada aktualny plan urządzenia lasu (lub jego odpowiednikiem)? Tak/Nie

4.1.4. Plany urządzenia lasu (lub ich odpowiedniki) powinny zawierać przynajmniej: opis stanu lasu na dzień sporządzenia planu, cele długo- i średnio-okresowe, dopuszczalną wielkość pozyskania drewna i/lub określenie powierzchni wykonywania zabiegów hodowlanych w okresie obowiązywania planu.

4.1.5. Jeżeli gospodarka leśna obejmuje komercyjne wykorzystywanie nieдрzewnych produktów leśnych, to ich roczne użytkowanie powinno zostać ujęte w planie gospodarczym. Stan zasobów produktów użytkowanych komercyjnie podlega okresowej kontroli.

A. Czy działania takie są dokumentowane? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody)

4.1.6. Plany urządzenia lasu (lub ich odpowiedniki) są publicznie udostępniane z wyłączeniem danych wrażliwych oraz mogących naruszyć stan środowiska (np. stanowiska chronionych gatunków).

Uwaga: Publicznie dostępne dane z zakresu planu urządzenia lasu lub jego odpowiednika nie mogą zawierać poufnych informacji biznesowych i osobowych oraz innych informacji, które uzyskały status poufnych na mocy obowiązujących przepisów prawa lub w celu ochrony obiektów kultury lub wrażliwych elementów zasobów naturalnych.

A. Czy jednostka certyfikowana udostępnia plan urządzenia lasu lub jego odpowiednik (z wyłączeniem danych wrażliwych oraz mogących naruszyć stan środowiska, np. stanowiska chronionych gatunków)? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.1.7. Należy okresowo monitorować zasoby leśne i oceniać gospodarkę leśną, w tym jej skutki ekologiczne, społeczne i ekonomiczne. Na podstawie danych i analiz należy planować podejmowanie działań w następnym okresie projektowym.

A. Czy plany gospodarki leśnej (PUL, uPUL) zawierają taką analizę? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia dokumentację)

4.1.8. Należy w jasny sposób określić zadania związane ze zrównoważoną gospodarką leśną.

4.1.9. Prowadzenie gospodarki leśnej powinno gwarantować zachowanie trwałości lasu, jakości i ilości zasobów leśnych w perspektywie średnio- i długoterminowej poprzez równoważenie tempa pozyskiwania i odbudowy zasobów oraz poprzez wybór metod ograniczających bezpośrednio lub pośrednio szkody dla zasobów leśnych.

Działania w zakresie gospodarki leśnej powinny być ukierunkowane na zachowanie poziomu lub osiągnięcie wzrostu zasobów pożądanego ze względów ekonomicznych, ekologicznych i społecznych.

A. Udział planowanego pozyskania drewna (grubizny) ogółem w stosunku do spodziewanego przyrostu mąszszości określonego w obowiązującym planie urządzenia lasu lub udział planowanego pozyskania drewna (grubizny) w stosunku do zinwentaryzowanej mąszszości (odpowiednik planu urządzenia lasu) (%).

B. Czy w okresie obowiązywania planu urządzenia lasu lub jego odpowiednika pozyskanie drewna (grubizny) nie przekracza spodziewanego przyrostu mąszszości? Jeżeli tak – czy jest to uzasadnione? Zarządzający przedstawia wyliczenia i analizy.

C. Powierzchnia leśna (bez gruntów związanych z gospodarką leśną i gruntów przeznaczonych do sukcesji zgodnie z obowiązującymi regulacjami), która nie została odnowiona w ciągu pięciu lat po usunięciu drzewostanu, według stanu na 1 stycznia w roku audytu (jednostka certyfikowana przedstawia uzasadnienie, jeżeli taka sytuacja wystąpiła).

D. Czy ww. działania realizowane są również w stosunku do zasobów innych niż drewno, użytkowanych komercyjnie? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody)

4.1.10. Przekształcanie lasów w inne kategorie użytkowania gruntów nie powinno mieć miejsca, o ile nie wystąpią uzasadnione okoliczności, w których przekształcenie:

- jest zgodne z krajową lub regionalną polityką i przepisami prawa dotyczącymi wykorzystania gruntów i gospodarki leśnej, a także jest wynikiem krajowego lub regionalnego planu wykorzystania gruntów opracowanego przez rząd lub inne władze, uwzględniającego konsultacje z interesariuszami podlegającymi wpływowi normy (osobami i organizacjami zaangażowanymi materialnie lub bezpośrednio); oraz

- obejmuje niewielką część (nie więcej niż 5%) danego rodzaju lasu w obszarze certyfikowanym; oraz
- nie ma znaczącego negatywnego wpływu na ważne ekologicznie obszary leśne, obszary istotne z kulturowego i społecznego punktu widzenia lub inne obszary chronione; oraz
- nie niszczy obszarów z dużą ilością węgla związanego w ekosystemach leśnych; oraz
- jest źródłem długotrwałych korzyści ekologicznych, ekonomicznych i społecznych.

A. Powierzchnia gruntów leśnych przekształcona w inne kategorie użytkowania gruntów na koniec roku poprzedzającego audyt i poszczególnych 3 latach wstecz (ha).

B. Czy zachowano przewidziane prawem procedury zmian kategorii użytkowania gruntu? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.1.11. Zalesianie ważnych ekologicznie ekosystemów nieleśnych nie powinno mieć miejsca.

A. Czy zalesianie ekosystemów nieleśnych było poprzedzone analizą? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody)

4.1.12. Przy kwalifikowaniu gruntów pod zalesienia należy wziąć pod uwagę zwiększanie wartości ekologicznej, społecznej lub ekonomicznej danego obszaru.

A. Powierzchnia zalesień w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

B. Czy zalesienie zostało wykonane zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego lub decyzją o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu? Tak/Nie/Nie dotyczy (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.1.13. Jeżeli rozważa się przekształcenie zdegradowanych lasów w plantacje, takie przekształcenie powinno mieć wartość dodaną z perspektywy ekonomicznej, ekologicznej, społecznej i/lub kulturowej. Warunkiem wstępnym takiej wartości dodanej są okoliczności, w których przekształcenie:

- jest zgodne z krajową lub regionalną polityką i przepisami prawa dotyczącymi wykorzystania gruntów i gospodarki leśnej, a także jest wynikiem krajowego lub regionalnego planu wykorzystania gruntów opracowanego przez rząd lub inne władze; oraz
- odbywa się na podstawie procesu decyzyjnego, w którym interesariusze podlegający wpływowi normy mieli możliwość uczestnictwa w drodze przejrzystych konsultacji; oraz
- ma pozytywny wpływ na długoterminową zdolność roślinności leśnej do wychwytywania węgla; oraz
- nie ma znaczącego negatywnego wpływu na ekosystemy leśne o szczególnych wymaganiach, obszary istotne z kulturowego i społecznego punktu widzenia lub obszary chronione; oraz
- zabezpiecza ochronne funkcje lasów dla społeczeństwa oraz inne regulujące lub wspierające usługi ekosystemu; oraz
- zabezpiecza społeczno-ekonomiczne funkcje lasów, w tym ich funkcję rekreacyjną i wartości estetyczne lasów, a także inne usługi kulturowe; oraz
- opiera się na dowodach, że degradacja nie jest konsekwencją świadomie prowadzonych działań; oraz
- opiera się na wiarygodnych informacjach wykazujących, że obszar nie został odnowiony lub nie jest odnawiany.

A. Powierzchnia zdegradowanych lasów przekształconych w plantacje w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

B. Czy przy zmianie zdegradowanych lasów w plantacje zachowano przewidziane prawem procedury? Tak/Nie/Nie dotyczy (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody)

4.2. Kryterium 2: Utrzymanie zdrowotności i żywotności ekosystemu leśnego

4.2.1. Planowanie gospodarki leśnej powinno mieć na celu ukształtowanie struktury lasów zapewniającej trwałe zachowanie potencjału regeneracyjnego, żywotności, zdrowotności i zdolności do wypełniania wszystkich ważnych ochronnych, gospodarczych i społecznych funkcji bez szkody dla innych ekosystemów oraz rekultywację i zagospodarowanie lasów ulegających degradacji, o ile jest to możliwe w ramach dostępnych technik leśnych oraz przepisów prawa.

A. Czy przy sporządzaniu planu urządzenia lasu (lub jego odpowiednika) spełniono wymogi obowiązujących przepisów prawa? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia odpowiednie zapisy).

B. Czy jednostka certyfikowana przestrzega zasady dostosowania składów gatunkowych upraw do siedlisk/mikrosiedlisk lub zmian warunków przyrodniczych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

C. Powierzchnia leśna zniekształcona/zdegradowana, poddana rekultywacji w ciągu ostatnich 3 lat przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

4.2.2. Zdrowotność i żywotność lasów powinny być okresowo monitorowane, zwłaszcza w zakresie mogących na nie negatywnie wpływać podstawowych czynników biotycznych, abiotycznych i antropogenicznych.

A. Czy jednostka certyfikowana prowadzi monitoring w/w zagrożeń? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Powierzchnia drzewostanów uszkodzonych przez zwierzyńę w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

C. Powierzchnia drzewostanów uszkodzonych przez owady w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

D. Powierzchnia drzewostanów uszkodzonych przez grzyby w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

E. Powierzchnia drzewostanów objętych pożarami w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

F. Powierzchnia drzewostanów uszkodzonych przez wiatr i inne czynniki abiotyczne w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

4.2.3. Utrzymywanie stanu zdrowotnego ekosystemów leśnych powinno uwzględniać wpływ czynników biotycznych i abiotycznych, a w szczególności gradacji owadów i innych naturalnie występujących zakłóceń, o ile nie zaburzają trwałości zasobów leśnych.

A. Czy są ustalone, o ile to możliwe, wartości progowe, powyżej których jednostka certyfikowana podejmuje działania stabilizujące trwałość lasu? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.2.4. Plany gospodarki leśnej powinny określać sposoby i techniki ograniczania ryzyka degradacji i szkód w ekosystemach leśnych. Podczas planowania gospodarki leśnej należy uwzględniać dostępne narzędzia stworzone w tym konkretnym celu.

A. Czy w planach zarządzania jednostki certyfikowanej są zapisane sposoby i techniki ograniczania szkód w ekosystemach leśnych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia odpowiednie zapisy)

B. Powierzchnia drzewostanów objętych ochroną przed zwierzyną w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

C. Powierzchnia drzewostanów objętych zwalczaniem szkodliwych owadów w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

D. Powierzchnia drzewostanów objętych zwalczaniem grzybów patogenicznych w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

E. Średnia powierzchnia pojedynczego pożaru w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

4.2.5. Gospodarka leśna powinna opierać się na optymalnym wykorzystaniu naturalnych procesów lasotwórczych oraz korzystać z profilaktycznych metod biologicznych, o ile są one możliwe do stosowania z ekonomicznego punktu widzenia. Należy dążyć do osiągnięcia i utrzymania takiej różnorodności genetycznej, gatunkowej i strukturalnej, która będzie zwiększać stabilność, żywotność i odporność lasów na niekorzystne czynniki środowiskowe oraz wzmacniać naturalne mechanizmy regulacyjne.

A. Czy jednostka certyfikowana wykorzystuje naturalne procesy lasotwórcze? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Czy jednostka certyfikowana stosuje profilaktyczne metody biologiczne, jak np. odnowienia naturalne, drzewa biocenotyczne, przebudowę drzewostanów, remizy? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.2.6. Rozpalanie ognia w lesie powinno być ograniczone do obszarów, na których ogień jest niezbędnym narzędziem gospodarki leśnej, służącym odnowieniu, ochronie lasu, ochronie przeciwpożarowej lasu, zapewnieniu właściwych warunków BHP, zarządzaniu siedliskami oraz spełnianiu funkcji rekreacyjnych w dozwolonych miejscach. W takich przypadkach należy podjąć działania zarządcze i kontrolne.

A. Czy w jednostce certyfikowanej istnieją zasady zgodne z treścią kryterium, związane z użytkowaniem ognia w lesie? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.2.7. Należy stosować dobre praktyki gospodarki leśnej, takie jak zalesianie i odnawianie gatunkami drzew dostosowanymi do warunków przyrodniczych oraz korzystać z technik pielęgnacji, użytkowania i transportu, które ograniczają uszkodzenia drzew i/lub gleby.

Należy rygorystycznie unikać wycieków paliwa i oleju podczas działań związanych z gospodarką leśną oraz niekontrolowanego składowania odpadów na terenach leśnych.

Przy wykonywaniu prac, w czasie których istnieje ryzyko wycieku oleju, należy stosować olej, który nie powoduje skażenia środowiska (olej biodegradowalny).

Odpady należy zbierać i usuwać w przyjazny dla środowiska sposób.

A. Wskaźnik tożsamy z 4.2.1. B.

B. Czy jednostka certyfikowana zastrzega sobie i kontroluje takie postępowanie w umowach z firmami realizującymi wymienione zadania? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia zapisy odpowiednich umów).

C. Czy jednostka certyfikowana posiada dokumenty potwierdzające przekazanie odpadów z lasu właściwym do odbioru podmiotom? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.2.8. Należy stosować przede wszystkim integrowaną ochronę roślin, aby ograniczyć do minimum stosowanie pestycydów. Należy udokumentować każde użycie pestycydów.

A. Czy jednostka certyfikowana ma wdrożone procedury, dzięki którym oceniana jest zasadność stosowania pestycydów? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia takie procedury).

B. Powierzchnia drzewostanów, na której stosowano pestycydy w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

C. Czy jednostka certyfikowana stosuje alternatywne metody ochrony lasu? Jeśli tak, to jakie? (jednostka certyfikowana przedstawia dowody).

D. Czy jednostka certyfikowana dokumentuje użycie pestycydów? Tak/Nie (Jednostka przedstawia ewidencję zużycia pestycydów).

4.2.9. Użycie pestycydów zawierających substancje czynne klasyfikowane przez Światową Organizację Zdrowia w klasach 1A i 1B i innych wysoce toksycznych pestycydów jest niedozwolone, z wyjątkiem sytuacji, w której żadna inna sensowna alternatywa nie jest dostępna. Ich stosowanie jest dopuszczalne wyłącznie w sytuacji zagrożenia trwałości lasu.

A. Czy jednostka certyfikowana stosuje pestycydy zawierające substancje czynne klasyfikowane przez Światową Organizację Zdrowia w klasach 1A i 1B i innych wysoce toksycznych pestycydów? Tak/Nie (jednostka certyfikowana uzasadnia ich użycie).

4.2.10. Zabrania się stosowania pestycydów takich, jak węglowodory chlorowane, których substancje pochodne pozostają biologicznie czynne i akumulują się w łańcuchu pokarmowym przekraczając dopuszczalny poziom, a także pestycydów zabronionych w ramach porozumień międzynarodowych.

Uwaga: „pestycydy zabronione w ramach porozumień międzynarodowych” zgodnie z definicją w Konwencji sztokholmskiej w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych, 2009 (po zmianach).

A. Czy jednostka certyfikowana stosuje wyżej wymienione grupy środków? Tak/Nie.

4.2.11. Podczas używania pestycydów należy przestrzegać instrukcji stosowania środka (etykieta produktu) i korzystać ze szkoleń oraz z bezpiecznego i dostosowanego do potrzeb sprzętu.

A. Czy jednostka certyfikowana nadzoruje, aby pracownicy wykonujący zabiegi z użyciem pestycydów przechodzili związane z tym szkolenia i badania? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Czy jednostka certyfikowana dba o wyposażenie pracowników w bezpieczny i dostosowany do potrzeb sprzęt służący do aplikacji pestycydów? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

C. Czy jednostka certyfikowana zastrzega przestrzeganie w/w zasad w umowach z firmami realizującymi zlecone zadania z wykorzystaniem pestycydów? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia zapisy z umów).

4.2.12. Nawozy należy stosować w sposób kontrolowany i z uwzględnieniem potrzeb środowiska. Wykorzystanie nawozów nie jest alternatywą dla zarządzania składnikami pokarmowymi w glebie.

A. Czy jednostka certyfikowana ma wdrożone procedury, dzięki którym oceniana jest zasadność stosowania nawozów? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia takie procedury).

B. Powierzchnia leśna (bez gruntów związanych z gospodarką leśną), na której stosowano nawozy i wapnowanie w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

C. Wykaz nawozów i ich rocznego zużycia w ostatnich 3 latach (kg).

4.3. Kryterium 3: Zachowanie i wzmacnianie produkcyjnych funkcji lasów (produkty drzewne i nie drzewne)

4.3.1. Planowanie gospodarki leśnej powinno mieć na celu zachowanie ciągłości i zrównoważonego korzystania ze wszystkich funkcji lasów.

A. Wskaźnik tożsamy z 4.2.1.A.

4.3.2. Planowanie gospodarki leśnej powinno zakładać osiągnięcie optymalnych wyników ekonomicznych, przy wykorzystaniu dostępnych badań rynku i możliwości poszerzenia działalności o nowe rynki z produktami i usługami leśnymi.

A. Czy w trakcie przygotowywania założeń do opracowania planu zarządzania są analizowane potrzeby i możliwości rozszerzenia oferty jednostki certyfikowanej w zakresie produktów i usług leśnych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia informacje).

4.3.3. Plany zarządzania powinny uwzględniać różne zastosowania i funkcje danego obszaru leśnego.

A. Wskaźnik tożsamy z 4.1.1 C

B. Wskaźnik tożsamy z 4.1.1 D

4.3.4. W ramach gospodarki leśnej należy zachowywać i w miarę możliwości zwiększać zasoby leśne oraz dążyć do różnicowania produkcji towarów i usług w perspektywie długoterminowej.

A. Udział wartości sprzedanych nieдрzewnych produktów i usług w przychodach ogółem ze sprzedaży jednostki certyfikowanej w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (%), w poszczególnych latach.

B. Czy jednostka certyfikowana ma podpisane umowy na pozyskiwanie nieдрzewnych produktów leśnych do celów przemysłowych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia kopie umów).

C. Czy jednostka certyfikowana prowadzi działania zmierzające do zróżnicowania oferowanych produktów i usług wykraczających poza surowiec drzewny? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia dowody)

4.3.5. Działania związane z prowadzeniem gospodarki leśnej powinny odbywać się w czasie i w sposób, który nie ogranicza zdolności produkcyjnej lasu. W szczególności należy ograniczać uszkodzanie drzew pozostających w drzewostanie oraz degradację gleby leśnej.

Uwaga 1: Drzewostan powinien być udostępniony systemem szlaków operacyjnych, który umożliwi użytkowanie maszyn leśnych w sposób zmniejszający oddziaływanie na glebę (dotyczy planowanych rębni złożonych i cięć trzebieżowych).

Uwaga 2: Nacisk maszyny na podłoże podczas przejazdu można minimalizować za pomocą maty z gałęzi na szlaku operacyjnym, stosowania szerokich, niskociśnieniowych opon, maszyn o większej liczbie kół, półgąsienic oraz planowania prac pozyskaniowych uwzględniającego dostępność drzewostanu.

A. Czy jednostka certyfikowana zastrzega sobie takie postępowanie w umowach z firmami realizującymi zlecone zadania? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia zapisy umów).

B. Czy jednostka certyfikowana ma wdrożone procedury, dzięki którym ocenia wpływ planowanych prac leśnych na ekosystemy? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia takie procedury).

C. Czy jednostka certyfikowana projektuje, wyznacza i stosuje szlaki operacyjne przy pozyskaniu i zrywce drewna? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

D. Czy w jednostce certyfikowanej podczas odbioru prac leśnych brane są pod uwagę uszkodzenia drzew pozostających po zabiegu? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody)

4.3.6. Poziom planowanego użytkowania leśnych zasobów drzewnych i nieдрzewnych powinien gwarantować zrównoważony rozwój obszaru w perspektywie długoterminowej, a pozyskane produkty leśne należy wykorzystywać w optymalny sposób, z zapewnieniem odnawialności zasobów leśnych.

Nie należy stosować metody całego drzewa (usunięcie wszystkich części drzewa nad i pod powierzchnią).

Wykorzystanie pozostałości drzewnych do celów energetycznych powinno zależeć od zasobności siedliska i potrzeb jego ochrony.

A. Czy w certyfikowanej jednostce przyjęte są procedury, według których ustalany jest poziom komercyjnego użytkowania zasobów drzewnych i nieдрzewnych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia takie procedury).

B. Czy w certyfikowanej jednostce są przekraczane przyjęte w planie urządzenia lasu (lub jego odpowiedniku) założenia co do pozyskiwania drewna? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody, a w przypadku przekroczenia założeń przedstawia także wyjaśnienie).

C. Czy pozyskane drewno jest klasyfikowane tak, żeby można było uzyskać za nie optymalną cenę? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

D. Czy lokalna społeczność ma możliwość korzystania z zasobów leśnych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.3.7. W przypadku, gdy do obowiązków właściciela/zarządcy lasu w ramach gospodarki leśnej należy użytkowanie niedrzewnych zasobów leśnych, w tym gospodarka łowiecka, zobowiązany jest on do monitorowania i kontrolowania tych działań.

A. Czy jednostka certyfikowana bierze udział w pracach z zakresu planowania łowieckiego na zarządzanym obszarze oraz czy kontroluje realizację tych planów? Tak/Nie (jednostka certyfikowana wykazuje, w jaki sposób).

B. Czy jednostka certyfikowana kontroluje komercyjne użytkowanie niedrzewnych zasobów leśnych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.3.8. Należy zaplanować, stworzyć i utrzymywać taką infrastrukturę transportową, tj. drogi, szlaki operacyjne i mosty, aby zapewnić wydajny system dostarczania produktów i usług, równocześnie ograniczając negatywny wpływ na środowisko.

A. Czy w certyfikowanej jednostce istnieje analiza infrastruktury transportowej? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Czy infrastruktura transportowa na obszarze jednostki certyfikowanej jest utrzymywana w sposób planowy? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

C. Czy jednostka certyfikowana ma wdrożone procedury, dzięki którym ocenia wpływ planowanych inwestycji z zakresu tworzenia infrastruktury drogowej na ekosystemy? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

D. Wskaźnik tożsamy z 4.3.5.C.

F. Czy jednostka certyfikowana zastrzega sobie w umowach z firmami realizującymi i konserwującymi w/w infrastrukturę ograniczanie negatywnego wpływu na środowisko? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia zapisy umów).

4.4. Kryterium 4: Zachowanie, ochrona i wzmacnianie różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych

4.4.1. Planowanie gospodarki leśnej powinno mieć na celu zachowanie, ochronę i wzmacnianie naturalnej różnorodności biologicznej na poziomie genetycznym, gatunkowym, ekosystemowym i krajobrazowym.

A. Czy jednostka certyfikowana realizuje założenia programów zachowania leśnych zasobów genowych w Polsce? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia wykaz obiektów leśnego materiału podstawowego i podjętych działań).

B. Wskaźnik tożsamy z 4.2.1.B.

C. Czy jednostka certyfikowana wprowadza do upraw gatunki biocenotyczne, rodzime dla danego regionu? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

D. Czy jednostka certyfikowana uwzględnia zasady regionalizacji przyrodniczo-leśnej? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

E. Czy jednostka certyfikowana uwzględnia specyficzne potrzeby gospodarowania lasami ochronnymi? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

F. Czy naturalne obiekty retencjonujące wodę położone na terenie lasów (bagna, torfowiska, ekosystemy wodne) są inwentaryzowane i uwzględniane przy planowaniu gospodarki leśnej? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

G. Czy i w jakim zakresie certyfikowana jednostka wprowadza i zachowuje elementy strukturalne lasu kształtujące krajobraz (kępy starodrzewu, ekotony, przestoje itp.)? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody)

H. Czy podejmowane w ramach gospodarki leśnej działania mają znacząco negatywny wpływ na stan gatunków chronionych i zagrożonych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.4.2. Inwentaryzacja i zarządzanie zasobami leśnymi powinny identyfikować, chronić i zachowywać obszary leśne ważne pod względem ekologicznym.

Uwaga: Nie zabrania się działań gospodarki leśnej, które nie niszczą istotnych wartości ekologicznych tych biotopów.

A. Czy jednostka certyfikowana posiada i aktualizuje ewidencję obszarów leśnych ważnych pod względem ekologicznym? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Czy w/w obszary mają opracowane wskazania związane z ich ochroną? (plany/zadania ochronne, wskazania gospodarcze)? Tak/Nie (jeśli nie, to z czego to wynika – brak takich potrzeb, kompetencja poza jednostką certyfikowaną itp.).

C. Powierzchnia leśna obszarów Natura 2000 na 1 stycznia w roku audytu i 3 lata wstecz (ha).

D. Powierzchnia leśna rezerwatów przyrody (w tym obszarów objętych ochroną ścisłą) na 1 stycznia w roku audytu i 3 lata wstecz (ha).

E. Powierzchnia leśna obszarów chronionego krajobrazu na 1 stycznia w roku audytu i 3 lata wstecz (ha).

F. Powierzchnia leśna parków krajobrazowych na 1 stycznia w roku audytu i 3 lata wstecz (ha).

G. Powierzchnia leśna zespołów przyrodniczo-krajobrazowych na 1 stycznia w roku audytu i 3 lata wstecz (ha).

H. Powierzchnia użytków ekologicznych na 1 stycznia w roku audytu i 3 lata wstecz (ha).

I. Pomniki przyrody (wykaz na 1 stycznia w roku audytu i 3 lata wstecz).

J. Powierzchnia leśna stanowisk dokumentacyjnych przyrody nieożywionej na 1 stycznia w roku audytu i 3 lata wstecz (ha).

4.4.3. Chronione i zagrożone gatunki roślin, zwierząt i grzybów nie mogą być użytkowane w sposób niezgodny z prawem. Tam, gdzie to konieczne, należy wdrożyć środki służące ich ochronie oraz — gdzie to stosowne — zwiększeniu ich populacji.

A. Czy ewentualne użytkowanie gatunków chronionych i zagrożonych jest zgodne z prawem? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia zezwolenia).

B. Liczba stref ochrony dla gatunków roślin, zwierząt lub grzybów tego wymagających - na 1 stycznia w roku audytu i 3 lata wstecz.

4.4.4. Gospodarka leśna powinna zapewniać odnawianie zasobów leśnych poprzez preferowanie procesów naturalnych, tam, gdzie jest to możliwe i uzasadnione.

A. Udział odnowień naturalnych w ogólnej strukturze odnowień w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (%), w poszczególnych latach.

B. Czy jednostka certyfikowana podejmuje działania mające na celu promowanie odnowień naturalnych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.4.5. W przypadku odnowień i zalesień, należy wykorzystywać gatunki rodzime i lokalne ekotypy dostosowane do warunków siedliskowych danego obszaru. Do środowiska można wprowadzać wyłącznie takie gatunki obce, które nie są w Polsce prawnie usankcjonowane jako zagrażające rodzimym gatunkom i siedliskom.

Uwaga: Podstawowe zasady Konwencji o Różnorodności Biologicznej w sprawie zapobiegania, wprowadzania i łagodzenia oddziaływań gatunków obcych zagrażających ekosystemom, siedliskom lub gatunkom uznaje się za obowiązujące wytyczne dotyczące unikania gatunków inwazyjnych.

A. Udział materiału rozmnożeniowego pochodzenia rodzimego i lokalnego w stosunku do sumy leśnego materiału rozmnożeniowego użytego do odnowień i zalesień w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach.

B. Czy jednostka certyfikowana celowo wprowadza do środowiska gatunki obce? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia wykaz tych gatunków i zmiany ich powierzchni/udziału w odnowieniach/zalesieniach ostatnich 3 lat przed rokiem audytu (ha), w poszczególnych latach).

C. Czy wprowadzanie do środowiska gatunków obcych jest zgodne z obowiązującym prawem? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.4.6. Należy promować zalesianie przyczyniające się do poprawy i przywrócenia ciągłości korytarzy ekologicznych.

A. Czy prace zalesieniowe prowadzone w ramach certyfikowanej jednostki uwzględniają uzgodnienia związane z kształtowaniem sieci korytarzy ekologicznych w kraju/regionie? Tak/Nie/Nie dotyczy (jednostka certyfikowana przedstawia te programy/uzgodnienia oraz sposób ich realizacji, np. w oparciu o mapy).

4.4.7. Nie należy wprowadzać do środowiska drzew modyfikowanych genetycznie.

Uwaga: Zakaz wprowadzania do środowiska drzew modyfikowanych genetycznie został przyjęty przez Walne Zgromadzenie PEFC na zasadzie ostrożności. Drzewa genetycznie modyfikowane nie będą wprowadzane, dopóki wystarczające dane naukowe na ich temat nie wykażą, że ich wpływ na zdrowie ludzkie i zwierzęce oraz środowisko jest równoważny lub bardziej korzystny niż ten oferowany przez drzewa ulepszone genetycznie metodami tradycyjnymi.

A. Czy jednostka certyfikowana wprowadza do środowiska drzewa modyfikowane genetycznie? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia pod tym kątem charakterystykę wykorzystywanego materiału rozmnożeniowego).

4.4.8. Prowadzenie gospodarki leśnej powinno, o ile jest to zasadne, promować różnorodność strukturalną lasów, np. drzewostany mieszane, różnowiekowe i wielopiętrowe, co jednocześnie służy zachowaniu lub przywróceniu różnorodności krajobrazu.

Uwaga: W środowisku leśnym występują drzewostany jednogatunkowe, stanowiące cenne elementy rodzimej przyrody (np. buczyny górskie i niżowe, olsy, bory chrobotkowe).

A. Zmiana udziału drzewostanów niezróżnicowanych, jednopiętrowych i jednogatunkowych (gatunek panujący stanowi ponad 70% składu gatunkowego drzewostanu) w roku audytu i 3 lata wstecz.

B. Zmiana udziału drzewostanów zróżnicowanych (dwupiętrowych, wielopiętrowych, w KO, w KDO, BP oraz tych jednopiętrowych, w których gatunek panujący stanowi 70% i poniżej 70% składu gatunkowego drzewostanu) w roku audytu i 3 lata wstecz.

C. Czy w jednostce certyfikowanej są uwzględniane mikrosiedliska leśne? (Wskaźnik tożsamy z 4.2.1 B).

D. Czy jednostka certyfikowana prowadzi działania zmierzające do urozmaicenia budowy pionowej drzewostanów, np. inicjowanie odnowienia naturalnego, pielęgnowanie nalotów i podrostów, wprowadzanie podszytów lub przebudowę drzewostanów? (jednostka certyfikowana przedstawia raporty z wykonania ww. prac w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (ha).

E. Wskaźnik tożsamy z 4.4.1.G.

F. Udział powierzchniowy rębni zupełnych w całkowitej powierzchni objętej cięciami rębnymi w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (%).

4.4.9. O ile jest to zasadne i zgodne z obowiązującym prawem, w przypadku cennych ekosystemów należy wspierać tradycyjne sposoby zagospodarowania, które doprowadziły do ich powstania.

Uwaga: Za tradycyjne sposoby zagospodarowania lasu uważa się, między innymi: gospodarkę odroślową, wypas, wypalanie.

A. Czy na terenie jednostki certyfikowanej zidentyfikowano ww. obszary, a jeśli tak, to czy wdrożono stosowne postępowanie? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.4.10. Działania związane z pielęgnacją i użytkowaniem terenów leśnych należy prowadzić w sposób, który nie powoduje trwałego uszkodzenia ekosystemów.

A. Czy jednostka certyfikowana zastrzega sobie takie postępowanie w umowach z firmami realizującymi wymienione działania? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia zapisy umów).

B. Czy jednostka certyfikowana ma wdrożone procedury kontroli wykonania umów z firmami realizującymi wymienione działania? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia takie procedury).

4.4.11. Infrastrukturę należy projektować i budować w sposób, który maksymalnie ogranicza szkody dla ekosystemu, zwłaszcza dla rzadkich, wrażliwych lub reprezentatywnych ekosystemów i rezerw genetycznych, z uwzględnieniem szlaków migracyjnych.

A. Czy w jednostce certyfikowanej są planowane lub realizowane inwestycje infrastrukturalne w granicach w/w ekosystemów? Tak/Nie (jednostka certyfikowana udostępnia materiały pozwalające zweryfikować odpowiedź, np. mapy).

B. Jeśli takie inwestycje są planowane lub realizowane, czy jednostka certyfikowana ma wdrożone procedury, dzięki którym ocenia ich wpływ na w/w ekosystemy i ich składniki? Tak/Nie/Nie dotyczy (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

C. Czy jednostka certyfikowana zastrzega sobie takie postępowanie w umowach z firmami realizującymi wymienione zadania? Tak/Nie/Nie dotyczy (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.4.12. Uwzględniając cele związane z zarządzaniem lasem i wymogi prawa, należy podejmować działania mające na celu ograniczenie nadmiernej presji populacji zwierzyny zagrażającej odnawianiu i rozwojowi lasu oraz zachowaniu różnorodności biologicznej.

A. Wskaźnik tożsamy z 4.2.2.B.

B. Wskaźnik tożsamy z 4.2.4.B.

C. Wykaz sposobów ograniczania szkód od zwierzyny zastosowanych w certyfikowanej jednostce w ciągu ostatnich 3 lat.

4.4.13. Martwe drewno, drzewa dziuplaste oraz grupy starych drzew i bardzo rzadkie, rodzime gatunki drzew i krzewów należy pozostawiać w celu zachowania różnorodności biologicznej, z uwzględnieniem potencjalnego wpływu na stan zdrowotny drzewostanów, stabilność otaczających ekosystemów i bezpieczeństwo ludzi w miejscach szczególnie przez nich uczęszczanych.

A. Czy stosowane zasady gospodarowania w drzewostanach certyfikowanej jednostki uwzględniają wyżej wymienione zasoby? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody)

4.5. Kryterium 5: Zachowanie i wzmacnianie funkcji ochronnych w gospodarce leśnej (zwłaszcza ochrony gleby i wody)

4.5.1. Planowanie gospodarki leśnej powinno mieć na celu zachowanie i wzmocnienie ochronnych i regulacyjnych funkcji lasów, takich jak ochrona przed erozją gleby, ochrona przed powodzią, oczyszczanie wody, regulacja klimatu, wychwytywanie węgla i inne usługi regulacyjne i wspierające ekosystemu.

A. Czy plany zarządzania ujmują ww. zagadnienia? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.5.2. Plany urządzenia lasu lub ich odpowiedniki powinny uwzględniać obecność lasów ochronnych.

A. Udział powierzchniowy lasów ochronnych w powierzchni lasów ogółem (%) na 1 stycznia w roku audytu.

B. Powierzchnia poszczególnych kategorii lasów ochronnych (ha).

C. Wskaźnik tożsamy z wskaźnikiem 4.4.1.E

4.5.3. Szczególną ostrożność należy zachować podczas prowadzenia prac leśnych na gruntach i obszarach narażonych na erozję gleby, a także na obszarach, na których prace mogłyby doprowadzić do nadmiernej erozji gleby w obrębie cieków wodnych. Sposoby i maszyny zastosowane do przygotowania gleby nie powinny prowadzić do jej erozji.

A. Czy zidentyfikowane są obszary zagrożone erozją gleby? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Czy w jednostce certyfikowanej obowiązują i są stosowane zasady prowadzenia prac leśnych na tych terenach? Tak/Nie/nie dotyczy (jednostka certyfikowana przedstawia te zasady).

4.5.4. Szczególną ostrożność należy zachować podczas prac leśnych prowadzonych na obszarach leśnych pełniących funkcję ochronną dla zasobów wodnych, aby uniknąć negatywnego oddziaływania na ilość i jakość tych zasobów. Należy unikać stosowania środków chemicznych lub innych szkodliwych substancji oraz technik leśnych mających szkodliwy wpływ na jakość zasobów wody.

A. Czy w jednostce certyfikowanej obowiązują i są stosowane zasady prowadzenia prac leśnych na terenie źródeł oraz w bezpośrednim sąsiedztwie zbiorników i cieków wodnych? Tak/Nie/ (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Czy w certyfikowanej jednostce są przestrzegane zasady stosowania środków chemicznych zawarte w ich etykietach, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony organizmów wodnych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.5.5. Budowa dróg, mostów i innej infrastruktury w ramach inwestycji własnych powinna przebiegać w sposób ograniczający destrukcyjne odsłanianie gleby i nadmierne jej wprowadzanie do cieków i zbiorników wodnych przy zachowaniu ich naturalnego poziomu i funkcji. Tam, gdzie jest to potrzebne, należy instalować urządzenia odwadniające drogi będące własnością jednostki i dbać o ich konserwację.

A. Czy w jednostce certyfikowanej jest dokumentacja techniczna budowy infrastruktury? Tak/Nie/Nie dotyczy (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody)

B. Czy zawiera ona wymaganą prawem ocenę wpływu na środowisko? Tak/Nie/Nie dotyczy (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

C. Czy w jednostce certyfikowanej monitorowany jest stan infrastruktury i czy są prowadzone konieczne prace konserwacyjne? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.6. Kryterium 6: Zachowanie innych funkcji i warunków społeczno-ekonomicznych

4.6.1. Planowanie gospodarki leśnej powinno respektować różnorodne funkcje lasów, uwzględniać rolę leśnictwa w rozwoju obszarów wiejskich i brać pod uwagę sytuację na rynku pracy.

A. Czy w procesie sporządzania planu urządzenia lasu (lub jego odpowiednika) umożliwiono społeczeństwu przedstawienie jego uwag i potrzeb względem funkcji i pożytków z lasów? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Czy jednostka certyfikowana współpracuje w procesie planowania przestrzennego z miejscowymi jednostkami samorządu terytorialnego? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.6.2. Gospodarka leśna powinna wspierać długoterminową stabilność i jakość życia społeczności lokalnych.

A. Liczba osób zatrudnionych w certyfikowanej jednostce na 1 stycznia roku audytu i w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu. (jednostka certyfikowana przedstawia zestawienie).

B. Liczba podmiotów gospodarczych świadczących usługi w zakresie gospodarki leśnej na rzecz certyfikowanej jednostki w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu (jednostka certyfikowana przedstawia zestawienie).

C. Czy jednostka certyfikowana realizuje terminowo zobowiązania w zakresie opłat lokalnych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

D. Czy jednostka certyfikowana przeznacza drewno do sprzedaży dla społeczności lokalnych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.6.3. Należy w jasny sposób określić, ustalić i udokumentować prawo własności i zasady dzierżawy gruntów należących do danego obszaru leśnego. Należy też respektować zwyczaje i tradycje użytkowania danego obszaru leśnego w zakresie zgodnym z obowiązującym prawem.

A. Czy jednostka certyfikowana ma uregulowaną sytuację prawną gruntów, które posiada lub którymi zarządza? Tak/Nie/Jednostka certyfikowana podejmuje działania w celu jej uregulowania (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Udział powierzchni bez uregulowanej sytuacji prawnej w poszczególnych latach na 1 stycznia w roku audytu i 3 lata wstecz (%).

4.6.4. Należy zapewnić powszechny dostęp do lasów, z poszanowaniem praw własności i ograniczeń we wstępie do lasu wynikających z obowiązującego prawa, uwzględniając wpływ na zasoby i ekosystemy leśne oraz powiązania z innymi funkcjami lasu.

A. Czy jednostka certyfikowana wprowadzała ograniczenia w powszechnym dostępie do lasu w ciągu ostatnich 3 lat? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia wykaz takich sytuacji wraz z uzasadnieniem).

4.6.5. Miejsca o znaczeniu historycznym, kulturowym lub duchowym podlegają ochronie i są zarządzane w sposób, który uwzględnia ich specjalne znaczenie.

A. Wykaz w/w obiektów w jednostce certyfikowanej według stanu na 1 stycznia w roku audytu.

B. Czy sposób zarządzania w/w obiektami uwzględnia ich specjalne znaczenie? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody)

4.6.6. W działaniach związanych z gospodarką leśną należy brać pod uwagę funkcje społeczno-ekonomiczne, zwłaszcza funkcję rekreacyjną i wartości estetyczne lasów, m.in. poprzez utrzymanie zróżnicowanej struktury lasów. Takie działania należy jednak prowadzić w sposób i w zakresie niemającym negatywnego wpływu na zasoby leśne.

A. Wykaz infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i edukacyjnej w certyfikowanej jednostce na 1 stycznia w roku audytu i 3 lata wstecz.

B. Czy w certyfikowanej jednostce kształtowana jest zróżnicowana struktura lasów (pionowa, pozioma, gatunkowa, wiekowa itd.)? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.6.7. Właściciele i zarządcy lasów, pracownicy administracji leśnej i wykonawcy prac leśnych powinni dysponować wiedzą i być motywowani do jej ciągłego pogłębiania poprzez udział w szkoleniach dotyczących zrównoważonej gospodarki leśnej. Jest to warunek niezbędny do prawidłowego planowania i realizacji działań związanych z gospodarką leśną, opisanych w niniejszym dokumencie.

A. Czy przy zatrudnianiu pracowników oraz zlecaniu prac leśnych, jednostka certyfikowana zwraca uwagę na odpowiednie do danego stanowiska kwalifikacje zatrudnianych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody – przyjętą procedurę rekrutacji i zlecania prac leśnych).

B. Czy jednostka certyfikowana organizuje okresowo szkolenia z zakresu zrównoważonej gospodarki leśnej i zagadnień z nią związanych, zwiększające wiedzę i kompetencje pracowników wszystkich szczebli? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.6.8. Działania związane z gospodarką leśną powinny wykorzystywać również lokalne doświadczenia i wiedzę na temat lasów właścicieli lasów, wspólnot samorządowych, społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych.

Uwaga: Działania te powinny być zgodne z obowiązującymi przepisami prawa oraz, przede wszystkim, zasadami zachowania ciągłości i trwałości lasu.

A. Czy w procesie sporządzania planu urządzenia lasu (lub jego odpowiednika) umożliwiono właścicielom lasów, wspólnotom samorządowym, społecznościom lokalnym i organizacjom pozarządowym, przedstawienie uwag i propozycji związanych z prowadzeniem gospodarki leśnej? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.6.9. Prowadzona przez jednostkę certyfikowaną gospodarka leśna powinna zapewniać edukację oraz komunikację i konsultacje z ludnością lokalną i innymi interesariuszami na temat zrównoważonej gospodarki leśnej. Należy też zapewniać mechanizmy służące reagowaniu na skargi i rozwiązywaniu sporów związanych z gospodarką leśną między zarządcami lasów a ludnością lokalną.

A. Czy jednostka certyfikowana prowadzi edukację leśną społeczeństwa? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia zestawienie liczby osób objętych edukacją i wykaz form edukacji z 3 ostatnich lat).

B. Czy jednostka certyfikowana umożliwia zainteresowanym zgłoszenie skarg i wniosków związanych z prowadzeniem przez tę jednostkę gospodarki leśnej? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

C. Czy w jednostce certyfikowanej są wdrożone procedury związane z odpowiedziami na w/w zgłoszone wnioski i skargi? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia takie procedury).

4.6.10. Działania prowadzone na terenie lasu należy planować, organizować i wykonywać w sposób pozwalający na określenie ryzyka dla zdrowia i możliwości wypadków oraz umożliwiającym zastosowanie wszelkich niezbędnych środków w celu ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z wykonywaniem pracy. Pracownicy powinni być poinformowani o ryzyku związanym z wykonywaną pracą i o możliwych czynnościach zapobiegawczych.

A. Czy w jednostce certyfikowanej organizowane są szkolenia w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Czy jednostka certyfikowana ma wdrożone procedury związane z bezpieczeństwem pracy osób zatrudnionych na stałe lub okresowo do pracy w lesie? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia takie procedury).

4.6.11. Warunki pracy powinny być bezpieczne, a wszystkie osoby wykonujące prace leśne zostały przeszkolone w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy.

Uwaga: Wytyczne na temat określania norm krajowych w zakresie BHP można znaleźć w dokumencie Kodeks dobrej praktyki MOP oraz „Instrukcji bezpieczeństwa i higieny pracy przy wykonywaniu podstawowych prac z zakresu gospodarki leśnej”.

A. Czy osoby wykonujące prace leśne posiadają przeszkolenie w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia informacje na ten temat).

B. Czy osoby wykonujące prace leśne przestrzegają zasad bezpieczeństwa obowiązujących przy pracy w lesie? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

C. Czy jednostka certyfikowana dokonuje oceny ryzyka zawodowego stanowisk pracy? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

D. Liczba wypadków przy pracy w lesie w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu, w poszczególnych latach, oraz przyczyny wypadków (jednostka certyfikowana przedstawia wykaz).

E. Czy prowadzony jest monitoring i profilaktyka w zakresie chorób zawodowych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia zestawienie liczby zachorowań na choroby zawodowe w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu, w poszczególnych latach).

4.6.12. Gospodarka leśna musi być zgodna z fundamentalnymi konwencjami Międzynarodowej Organizacji Pracy.

A. Czy występują przypadki łamania prawa pracy? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia wykaz przypadków łamania prawa pracy).

B. Czy występują przypadki dyskryminacji w zatrudnieniu i rozwoju zawodowym? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia wykaz przypadków w/w dyskryminacji).

4.6.13. Praktyki i działania gospodarki leśnej powinny się odbywać z poszanowaniem praw człowieka określonych w Powszechnej deklaracji praw człowieka (ONZ 1948).

A. Czy przeciw jednostce certyfikowanej są prowadzone postępowania o naruszenie tej deklaracji? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia wykaz w/w postępowań)

4.6.14. Gospodarka leśna powinna opierać się również na wynikach badań naukowych.

A. Czy planowanie/realizacja gospodarki leśnej opiera się na branżowych instrukcjach/zasadach/kodeksach, do których implementowane zostały wyniki badań naukowych? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.6.15. Pracownicy wykonujący prace leśne muszą posiadać kwalifikacje niezbędne do wykonywania swojej pracy. Wymagania dotyczące prac związanych z pozyskaniem i zrywką drewna podano w załączniku 2.

A. Czy jednostka certyfikowana na etapie wylaniania wykonawców weryfikuje kwalifikacje osób, które będą wykonywały prace z zakresu: koordynacji prac, pozyskania i zrywki drewna, stosowania środków ochrony roślin itp.? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Czy jednostka certyfikowana weryfikuje kwalifikacje osób wykonujących prace leśne na etapie ich realizacji? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.6.16. Udzielanie zamówień na prace leśne jest organizowane jako przejrzysty proces oparty na jasnych kryteriach. Warunki udzielenia zamówienia uwzględniają ekologiczne, ekonomiczne i społecznie zasadne techniki pozyskiwania drewna. Podawane są powody podjętej decyzji.

4.6.17. Płace pracowników wykonujących prace związane z gospodarką leśną na obszarach objętych certyfikatem PEFC powinny spełniać minimalne standardy prawne i branżowe lub tam, gdzie ma to zastosowanie, zbiorowe układy pracy.

Uwaga: Tam, gdzie płace nie spełniają standardu płacy minimalnej, należy podjąć działania prowadzące do uzyskania wzrostu płac w stosunku do płacy minimalnej na przestrzeni czasu, oprócz podwyżek spowodowanych inflacją.

4.6.18. Organizacja certyfikowana jest zobowiązana zapewnić równość szans, brak dyskryminacji i bezpieczne środowisko pracy. Należy promować równość płci.

A. Czy organizacja certyfikowana systematycznie szkoli swoich pracowników w zakresie zapobiegania mobbingowi, dyskryminacji i molestowaniu? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Czy organizacja certyfikowana zapewnia bezpieczny i poufny sposób zgłaszania dyskryminacji, mobbingu i molestowania oraz system reagowania i wsparcia osób dotkniętych tymi zjawiskami? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

C. Czy organizacja certyfikowana monitoruje poczucie bezpieczeństwa pracowników w kontekście występowania zjawiska dyskryminacji, mobbingu i molestowania oraz na bieżąco podejmuje działania korygujące? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

D. Czy organizacja certyfikowana monitoruje udział płci na poszczególnych stanowiskach oraz wynagrodzeń na analogicznych stanowiskach z podziałem na płeć?. Czy w sytuacji znacznych rozbieżności podejmowane są działania korygujące? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

E. Czy organizacja certyfikowana podejmuje działania na rzecz promowania równości płci i wspiera istniejące w tym zakresie inicjatywy pracownicze? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

4.6.19. Realizacja gospodarki leśnej powinna umożliwiać prowadzenie działań badawczych i gromadzenia danych niezbędnych dla doskonalenia zrównoważonej gospodarki leśnej lub wspierać poświęcone temu działania badawcze prowadzone przez inne organizacje.

A. Czy jednostka certyfikowana współpracuje z ośrodkami naukowymi w zakresie badań? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Czy jednostka certyfikowana deklaruje możliwość udostępnienia powierzchni leśnej lub danych na potrzeby badań naukowych? (Tak/Nie)

4.7. Kryterium 7: Zgodność z wymogami prawnymi

4.7.1. Gospodarka leśna musi być zgodna z przepisami prawa miejscowego, krajowego i międzynarodowego, w szczególności w zakresie: zasad prowadzenia gospodarki leśnej; ochrony przyrody i środowiska; własności, dzierżawy i prawa do użytkowania gruntów przez ludność miejscową; bezpieczeństwa i higieny pracy; opłacania należności i podatków.

A. Czy na certyfikowanej jednostce ciążyą prawomocne wyroki za łamanie w/w prawa? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na ten temat informacje z ostatnich 3 lat).

B. Czy jednostka certyfikowana terminowo wywiązuje się z przewidzianych prawem zobowiązań finansowych? Tak/Nie (jednostka przedstawia na to dowody).

4.7.2. Jednostka certyfikowana powinna przeciwdziałać zjawiskom takim, jak: kradzieże drewna, kłusownictwo, nielegalne pozyskanie drewna i surowców nieдрzewnych, nielegalne użytkowanie gruntu, podpalenia i inne działania niezgodne z prawem.

A. Czy w jednostce certyfikowanej działa komórka zajmująca się prewencją, wykrywaniem i zwalczaniem wykroczeń i przestępstw w zakresie szkodnictwa leśnego? Tak/Nie (jednostka certyfikowana przedstawia na to dowody).

B. Liczba stwierdzonych przypadków szkodnictwa leśnego w ostatnich 3 latach przed rokiem audytu, w poszczególnych latach.

Załącznik 1: Wytyczne do interpretacji kryteriów w przypadku plantacji

Wymaganie	Interpretacja dla plantacji
4.1.1. Planowanie gospodarki leśnej powinno mieć na celu utrzymanie zasobów leśnych i wzmacnianie ich jakości pod względem dominujących funkcji lasu. 4.2.1. Planowanie gospodarki leśnej powinno mieć na celu ukształtowanie struktury lasów zapewniającej trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego, potencjału regeneracyjnego, żywotności, zdrowotności i zdolności do wypełniania wszystkich ważnych ochronnych, gospodarczych i społecznych funkcji bez szkody dla innych ekosystemów oraz rekultywację i zagospodarowanie ulegających degradacji ekosystemów leśnych, o ile jest to możliwe w ramach dostępnych technik leśnych oraz przepisów prawa. 4.2.5. Gospodarka leśna powinna opierać się na maksymalnym wykorzystaniu naturalnych procesów lasotwórczych oraz korzystać z profilaktycznych metod biologicznych, o ile są one możliwe do stosowania z ekonomicznego punktu widzenia. Należy dążyć do osiągnięcia i utrzymania odpowiedniej różnorodności genetycznej, gatunkowej i strukturalnej, aby zwiększać stabilność, żywotność i odporność lasów na niekorzystne czynniki środowiskowe oraz wzmacniać naturalne mechanizmy regulacyjne. 4.3.3. Plany gospodarki leśnej (lub ich odpowiedniki) powinny uwzględniać różne zastosowania i funkcje danego obszaru leśnego. 4.4.1. Planowanie gospodarki leśnej powinno mieć na celu zachowanie, ochronę i wzmacnianie naturalnej różnorodności biologicznej na poziomie genetycznym, gatunkowym, ekosystemowym i krajobrazowym. 4.6.6. W działaniach związanych z gospodarką leśną należy brać pod uwagę funkcje społeczno-ekonomiczne, zwłaszcza funkcję rekreacyjną i wartości estetyczne lasów, m.in. poprzez utrzymanie	W przypadku plantacji, wymagania 4.1.1, 4.2.1, 4.2.5, 4.3.3, 4.4.1 i 4.6.6 nie mogą być stosowane do indywidualnych drzewostanów i należy je rozważać na wyższym (regionalnym) poziomie w zakresie całej jednostki zarządzającej/administrującej, gdzie szybko rosnące drzewostany są uzupełniane przez strefy buforowe i obszary odłogowane, mające swoje funkcje środowiskowe, ekologiczne, kulturowe i społeczne. Aby zwiększyć wartość krajobrazową i różnorodność biologiczną, na etapie przygotowawczym tworzenia plantacji należy określić zasady ochrony wody i gleby, wielkość i rozmieszczenie stref buforowych i chronionych obszarów odłogowanych. Decyzje należy podjąć na podstawie oceny społecznej, środowiskowej i ekologicznej, a w kolejnych cyklach produkcyjnych należy dokonywać weryfikacji ww. oceny.

zróżnicowanej struktury lasów. Takie działania należy jednak prowadzić w sposób i w zakresie niemającym negatywnego wpływu na zasoby leśne.	
4.1.10. Przekształcanie lasów w inne kategorie użytkowania gruntów nie powinno mieć miejsca, o ile nie wystąpią uzasadnione okoliczności, w których przekształcenie: [...]	Wymaganie dotyczące „Przekształcania lasów w inne kategorie użytkowania gruntów” oznacza, że plantacje stworzone poprzez przekształcenie po 31 grudnia 2010 r. w okolicznościach innych niż „uzasadnione” nie spełniają tego wymagania i nie mogą podlegać certyfikacji.
4.1.13. Jeżeli rozważa się przekształcenie poważnie zdegradowanych lasów w plantacje leśne takie przekształcenie powinno mieć wartość dodaną z perspektywy ekonomicznej, ekologicznej, społecznej i/lub kulturowej. Warunkiem wstępnym takiej wartości dodanej są okoliczności, w których przekształcenie:	Interpretacja pkt. 4.1.10 w niniejszym załączniku nie ma zastosowania do pkt. 4.1.13.
4.3.6. Poziom użytkowania leśnych zasobów drzewnych i niedrzewnych powinien gwarantować zrównoważony rozwój obszaru w perspektywie długoterminowej, a pozyskane produkty leśne należy wykorzystywać w optymalny sposób, z zapewnieniem odnawialności zasobów leśnych.	W przypadku plantacji należy uwzględnić spadek poziomu substancji odżywczych. Ma to szczególne znaczenie i powinno być ważną częścią etapu planowania i zarządzania w cyklu produkcyjnym.
4.4.2. Inwentaryzacja i zarządzanie zasobami leśnymi powinny identyfikować, chronić, zachowywać lub wyłączać z użytkowania obszary leśne ważne pod względem ekologicznym . Uwaga: Nie zabrania to działań gospodarki leśnej, które nie niszczą istotnych wartości ekologicznych tych biotopów.	Wymaganie określone w punkcie 4.4.2 powinno być uwzględniane przede wszystkim na etapie tworzenia plantacji. Obszary, o których mowa w wymaganiu, powinny tworzyć część stref buforowych i obszarów odłogowanych, mających określone funkcje środowiskowe, ekologiczne, kulturowe i społeczne.
4.4.5. W przypadku odnowień i zalesiania, należy wybierać gatunki rodzime i lokalne ekotypy dostosowane do warunków siedliskowych danego obszaru. Do środowiska można wprowadzać wyłącznie takie gatunki obce, które nie są w Polsce prawnie usankcjonowane jako zagrażające rodzimym gatunkom i siedliskom.	Wymagania 4.4.5, 4.4.8, 4.4.9 i 4.4.13 zazwyczaj nie mają zastosowania w przypadku plantacji. Należy uznawać je za obowiązujące przede wszystkim w przypadku stref buforowych i obszarów odłogowanych, mających określone funkcje środowiskowe, ekologiczne, kulturowe i społeczne.
4.4.8. Prowadzenie gospodarki leśnej powinno, o ile jest to zasadne, promować różnorodność strukturalną lasów, np. drzewostany mieszane, różnowiekowe. O ile jest to właściwe, praktyki te powinny mieć również na celu zachowanie i przywrócenie różnorodności krajobrazu.	
4.4.9. O ile jest to zasadne i zgodne z	

obowiązującym prawem, w przypadku odpowiednich obszarów należy wspierać tradycyjne sposoby zagospodarowania, które doprowadziły do powstawania cennych ekosystemów. 4.4.13. Martwe drewno, drzewa dziuplaste oraz kępy starych drzew i bardzo rzadkie, rodzime gatunki drzew i krzewów należy pozostawiać w celu zachowania różnorodności biologicznej, z uwzględnieniem potencjalnego wpływu na stan zdrowotny drzewostanów, stabilność otaczających ekosystemów i bezpieczeństwo ludzi w miejscach szczególnie przez nich uczęszczanych.	
4.4.5. W przypadku odnowień i zalesiania, należy wybierać gatunki rodzime i lokalne ekotypy dostosowane do warunków siedliskowych danego obszaru. Do środowiska można wprowadzać wyłącznie takie gatunki obce, które nie są w Polsce prawnie usankcjonowane jako zagrażające rodzimym gatunkom i siedliskom.	Ocenę wpływu „wprowadzonych gatunków obcych” należy rozumieć jako szczególnie istotną w przypadku plantacji. Taka ocena powinna być ważną częścią etapu planowania i zarządzania w cyklu produkcyjnym.

Załącznik 2: Wymagania dotyczące pozyskiwania i zrywki drewna.

1. Posiadanie wykwalifikowanego personelu – przeszkolonych pilarzy i operatorów maszyn leśnych – potwierdzone jednościami zaświadczeniami i certyfikatami.
2. Przestrzeganie przepisów dotyczących zapobiegania wypadkom, a w szczególności:
 - a) prawidłowej obsługi piły łańcuchowej,
 - b) posiadanie atestowanego sprzętu ochrony osobistej (kask z ochraniaczami słuchu i oczu, obuwie ochronne, spodnie ochronne, rękawice),
 - c) niedopuszczenie, aby pracownicy pracowali pojedynczo z pilarką łańcuchową lub wciągarką,
 - d) pilnowanie, aby w strefie zagrożenia nie znajdowały się osoby postronne lub zwierzęta,
 - e) posiadanie apteczek pierwszej pomocy.
3. Przestrzeganie, aby maszyny leśne poruszały się, jeśli to możliwe, wyłącznie po wyznaczonych szlakach operacyjnych w planowanych rębniach złożonych i cięciach trzebieżowych.
4. Zapobieganie uszkodzeniom pozostających drzew.
5. Posiadanie w pełni sprawnych maszyn i urządzeń.
6. Stosowanie biodegradowalnych olejów (do pilarek łańcuchowych) i płynów hydraulicznych.
7. Posiadanie zestawu awaryjnego na wypadek wycieku oleju.
8. Przestrzeganie przepisów BHP.

Bibliografia

Encyklopedia zarządzania https://mfiles.pl/pl/index.php/Strona_g%C5%82%C3%B3wna

FAO 2003. Raport z międzynarodowej konferencji w sprawie kryteriów i wskaźników zrównoważonej gospodarki leśnej: kierunek przyszłych działań. Rzym

FAO 2017, Niedrzewne produkty leśne w międzynarodowych systemach statystycznych

FAO 2018, Terminy i definicje FRA 2020

ILO code of practice on safety and health in textiles, clothing, leather and footwear. 2022. ISBN 978-92-2-035923-5

Millenijna ocena ekosystemu i dobrobytu ludzi: synteza, 2005, Island Press, Washington, DC

ONZ 1948, Powszechna deklaracja praw człowieka